

Varlık Üzerine Düşünce Kırıntıları

– Ömer Faruk · 18 Ocak 2012

Bu konuda bizim ortaya koyacağımız düşünceler olsa olsa “kırıntı”dır. Çünkü gerçekten sistem kurmuş olan çok sayıda değerli filozofun varlık hakkında oldukça önemli görüşleri söz konusudur.

Biz herhangi bir felsefi sisteme tamamiyle bağlı kalmadan, ancak buralardaki bilgilerden de yeri geldiğinde yararlanarak, kendi aklımız ve mantığımızın elverdiği ölçüde “varlık” konusunu irdelemeye çalışacağız.

Öncelikle “varlık”ın bir kavram olma özelliğinden söz edelim. Edelim de “kavram nedir?” sorusunun cevabını da vermeden geçmeyelim:

Kavram, eskilerin “mefhum” diye ifade ettikleri, yani herhangi bir şeyin zihindeki tasarımıdır. Somut ve soyut kavramlar vardır. Somut kavram, dış dünyada var olan yani nesnel yani bulunan şeylerle ilgilidir; soyut kavram ise dış dünyada bireyleri bulunmayan, sadece zihinde var olanlardır.

Varlık, en genel yani kaplamı en geniş olan kavramdır. Kavramları kaplam (kapsadıkları şeyler) bakımından sınıflandırsak bu şemanın en üstünde “varlık” yer alır. Çünkü varlık, evrende bulunan her şeyi kapsar, içine alır.

Varlık iki çeşittir:

1-Gerçek (reel) varlık: Duyu organları vasıtasıyla algıladığımız, belli bir zaman ve mekan içinde yer alan varlık. Örneğin her türlü eşya, ağaçlar, denizler v.s.

2-Düşünsel (idea) varlık: Duyu organları vasıtasıyla kavrayamadığımız, sadece zihnimizde yer alan varlık. Örneğin soyutlamalar yaparak elde ettiğimiz her türlü zihinsel ürün.

Varlık nedir?

Biz bir dünyada ve dolayısıyla onun da içinde yer aldığı bir evrende yaşıyoruz. Yaşantımız sırasında duyu organlarımız vasıtasıyla birçok cismi algılıyoruz. Örneğin şu anda bir masa, onun üzerinde bir monitör görüyorum. Oturduğum bir sandalye var. Ayağa kalkıp pencereden dışarıya bakıyorum, gökyüzündeki yıldızları seyrediyorum. Yerime dönerken ayağım sert bir cisime çarpıyor. Canımı acıtan bu cismin masa olduğunu anlıyorum.

Kısacası birçok şeyin varlığından haberdarım. İşte varlık bu “var olan her şeydir.”

Varlık var mıdır, yok mudur?

Bilime göre varlık tartışmasız vardır. Bilim bu var olan varlığı neden sonuç ilişkisi içinde ve deneysel yöntemle inceler. Ancak felsefenin varlığa yaklaşımı bilimden farklıdır. Çünkü felsefe varlığı, bilim gibi parçalara ayırarak değil de bir bütün halinde açıklamayı amaçlar.

O nedenle “varlık var mıdır, yok mudur?” sorusu felsefede uzun bir süre tartışılmıştır.

Parmenides varlığın “var” olduğunu savunurken, nihilizm (hiççilik) varlığın “var olmadığı” iddiasındadır. Mesela bunlardan aynı zamanda bir sofist filozof da olan Gorgias’a göre:

1-Hiçbir şey yoktur.

2-Olsa bile bilinemez.

3-Bilinse bile başkasına anlatılamaz.

Gorgias –septikler kadar olmasa da- aynı zamanda şüpheci bir filozoftur. Örneğin septik filozoflardan Pyrrhon “varlıkların ne olduğuna ilişkin yargılar ne doğrudur, ne de yanlıştır.” demektedir. Buradan hareketle şüpheciliğini daha da aşırı bir noktaya götürmekte ve “yargı vermekten bile kaçınmak gerektiğini” iddia etmektedir.

Diğer yandan Descartes şüpheyi kullanarak akıl yürütme yoluyla kendi varlığını, Tanrı’nın varlığını ve dış dünyadaki nesnelerin varlığını kanıtlamıştır.

Dilerseniz bu soruda daha fazla felsefi görüşe yer varmayıp, kendimiz bir cevap arayalım:

Kendimi düşünüyorum. Ben bir varlık mıyım? Evet. Ben kendimin farkında mıyım? Evet. Kendimin farkında olduğuma göre “ben varım” ve ben var olduğuma göre de “varlık da vardır” mantıksal çıkarımına ulaşıyorum.

Tabii bu arada akıl yürütme yoluyla benim ulaştığım çıkarımın tam tersine ulaşanlar olabileceği ihtimalini de düşünmüyor değilim.

Varlık’ın Ne Olduğu Problemi?

Ya da varlığın ilk ana maddesi (arkhe-ilk biçim-ilk olan) nedir, sorusu da filozoflar arasında uzunca bir süre tartışılmış ve farklı savlar ortaya atılmıştır. Örneğin:

İlkçağ düşünürlerinden Thales’e göre varlığın ilk ana maddesi su’dur. Her şey sudan meydana gelmiştir ve en sonunda yine suya dönüşecektir.

Herakleitos'a (M.Ö. 540-480) göre, evrenin ve varlığın ana maddesi(arkhe), kendisi de sürekli değişme içinde olan ateştir. Herakleitos; evreni karşıtlıkların zıtlığı ve birlikteliği ile açıklamaktadır.

Demokritos'a göre atom'dur. (Uyarı: Demokritos'un yaşadığı dönemde atom ile ilgili bilginin olması mümkün değildir. Burada kastedilen şimdiki bilgilerimizle "molekül" karşılığıdır. Yani o dönemde atom, kavram olarak var, ama bilgi olarak yoktu.)

Mitoslu fizik ve doğa bilimcisi Anaksimandros (M.Ö. 610-574) , ise her şeyin kaynağını belirli bir maddeye bağlamayıp "sonsuzluk ve sınırsızlık"tan söz etmiştir. (Aperion denilen soyut bir kavramla varlığın ilk ana maddesini açıklamak istemiştir.)

Miletoslu filozof Anaksimenes (M.Ö. 550-480), Anaksimandros'un öğrencisidir ve her şeyin havadan geldiğini ve havaya döndüğünü, ruhun ise solunan hava olduğunu öne sürmüştür. (Buradaki hava, bildiğimiz havadan farklıdır, sıcak bir nefes olarak da ifade edilmektedir.)

İdealistler (Platon, Aristo, Hegel) varlığı "idea (düşünce) " olarak kabul ederler. İdealist filozof Berkeley : "var olmak, algılanmış olmaktır. " der.

Burada okuyucunun daha iyi anlaması için, kısaca algı konusuna bir açıklama getirelim: Dış dünyadan gelen uyarıcılar bir duyu organını etkilediğinde buna "duyum" denir. Duyumun ne olduğunu tanımaya, bilmeye, ona bir anlam vermeye ise algı denir. Örneğin burnumuza çeşitli koku uyarıcıları gelir, onların burnumuzu etkilemesi duyumdur, bunların ne kokusu (çiçek, parfüm v.b) olduğunu bilmeye ise algı diyoruz. Tabii bu tanıma, bilme, anlamlandırma işini yapan organ da şüphesiz ki beyindir. Bazen uyarıcı vardır, fakat duyum olmasına rağmen algı ortaya çıkmayabilir. "Bakmak, görmek değildir", "bakar kör" , "fark etmedim", "görmedim, duymadım" gibi ifadeler kullanmamızın nedeni bir algılamının ortaya çıkmamasıdır.

Materyalistler (Marks,Hobbes, İlkçağda da Demokritos) varlığı "madde" olarak kabul ederler. Karl Marks'a göre " madde bilincin dışında ve bilinçten bağımsız bir gerçeklik olarak vardır.Maddenin var oluş biçimi de harekettir."

Bedia Akarsu Materyalist anlayışı şöyle özetliyor: " İdealizm'e karşı çıkan materyalistlere göre,"Gerçek olan şey gözleyebileceğimiz şeydir. Bizim için önemli olan ölçebilmek ve tartabilmektir. Ama bu ölçü ve tartı da ancak maddesel olan şeylere uygulanabilir. Öyleyse asıl gerçek bu uzay ve zaman içinde bulunan cisimler dünyasıdır. Bu maddesel olan şeyler arkasında bir gerçek aramaya kalkmamalıdır. Tek gerçek maddedir."

Descartes'e göre "Varlıkta iki töz vardır: Biri "ruh", öteki de "madde". Ruh düşünen , madde de yer

kaplayan bir tözdür. Bunlar arasında hiç bir birleşme noktası yoktur. Yalnızca insanda bir araya gelirler.”

Husserl, var olanın yalnızca fenomenler olduğunu söyler. Bu fenomenin insan bilinci tarafından bilinebileceğini savunur. İnsan onların özünün bilgisini edinebilir. Bu düşünüre göre biz varlığı bilincimizin sınırları içerisinde bilebiliriz. Bunun dışında varlığın bir özelliği varsa bile bunu bilme imkanına sahip değiliz.

Varlık yok olur mu?

İlkokul sıralarından beri sıkça tekrarlanan “hiçbir şey yoktan var olmaz var olan bir şey de yok olmaz” bilimsel önermesi çerçevesinde düşünürsek, varlık yok olmamaktadır. Sadece şekil değiştirmektedir.

Biz insanları varlığın yok olup olmaması meselesi bilhassa “ölüm” konusunda yakından ilgilendirmektedir. Hatta ölümden korkmamızın temelinde bu yok olma ihtimalinin yattığını da söyleyebiliriz. İşte bu bilimsel veriden hareketle öldükten sonra bedenimizin asla yok olmayacağını, ama şekil değiştireceğini söyleyebiliriz.

Söyleyebiliriz de bu gerçek gene de biz insanları teselli etmez. Çünkü biz sadece bedenden ibaret değiliz, bizim bir de ruhumuz var ve asıl yok olup olmadığını merak ettiğimiz de o'dur. Ruh ile ilgili konularda ne yazık ki bilimde olduğu gibi kesin konuşamıyoruz. Bu konuda bireysel bazı iddialar ve dinsel dogmalardan başka verilere sahip değiliz. Ruhun yok olmadığı iddialarını doğruyabilmemiz için her tekrarladığımızda aynı verileri ortaya koyacak deney ürünlerine sahip olmamız gerekiyor.

Ruh ile ilgili teorilerden animist görüşe göre, “ruh gelmiş ve bedeni işgal etmiştir. Beden öldükten sonra da oradan uçup gidecektir. Yani beden ölse de ruh yaşamaya devam edecektir.

Oysa diğer teoriye yani mekanist anlayışa göre ise “ruhsal olaylar, beynin bir fonksiyonudur ve beden öldükten sonra da yok olacaktır.” Mekanist teori materyalist bir görüştür ve bilim tarafından desteklenen de budur.

Bu teorilerin hangisi doğrudur, diye bir soru aklınıza gelebilir. Bu konuda karar vermek mümkün değildir. Adı üzerinde, bunlar birer teoridir. Yani doğrulukları ya da yanlışlıkları kanıtlanabilmiş değildir.

Gündelik yaşamda animist teoriyi benimseyen çok sayıda insana rastlayabilirsiniz. Örneğin reenkarnasyona (ruhun beden öldükten sonra başka bir bedende tekrar dünyaya gelmesi) inanan insanların olması bu yok oluştan bir çıkış olarak değerlendirilebilir.

Varlık'ın miktarı ne kadardır?

Yani varlığın miktarını tane olarak ya da ağırlık olarak ifade edebilir miyiz? Yoksa varlık sonsuz miktarda mıdır?

Bana göre evrende varlık diye nitelendirebileceğimiz nesnelere sayısı bellidir. Kaç tane, diye sormayın sakın. Çünkü cevabım şu olur: Hafsalamızın alamayacağı kadar sayıda, ama sonuçta gene de adet olarak belli miktarda. Peki kaç gram, kilo ya da ton? Gene cevabım aynı...

Varlık 1'dir.

Evrende yalnızca 1(bir) var. 1'in dışındaki rakamlar yaşamı kolaylaştırmak için insan aklının ürettikleridir. Ne kadar varlık varsa hepsi 1'dir. Ama benim iki tane elim var demeyin sakın. 1 eliniz ve bir eliniz var. Yanyana getirdiğinizde de gene 1 var. Milyarlarca mısır tanesi var, diye de düşünebilirsiniz. Hayır, buraya sığdıramayacağım 1'ler var. Hepsini bir arada düşündüğünüzde ise 1 mısır yığını var. Yaşadığım şehir 1, ülke 1, dünya 1, güneş sistemi1 ve tabii ki evren 1... Varlık1.

Varlık olarak ben

Üzerinde yaşadığım dünyada ve dolayısıyla evrende bir varlık olarak bulunduğumu idrak ediyorum. Bundan milyarlarca yıl önce de bir varlık olarak vardım, milyarlarca yıl sonra da var olacağım. Bu beni mutlu ediyor. Dünyanın bir parçası, evrenin bir parçası ya da dünyanın ve evrenin kendisi olmam bana büyük bir haz veriyor.

Ben sayısız ihtimalin bir araya gelmesinin sonucunda şu anki bedenime ve ruhuma sahibim. Bunu doğal bir oluşum olarak da kabul edebilirim; bir şans olarak da düşünebilirim.

Varlık olarak diğerleri

Benim dışımda da çok sayıda varlık var. Benim için geçerli olan sayısız ihtimal onlar için de söz konusu. Bu nedenle her varlığa hayranlıkla yaklaşıyorum ve her varlığın bir mucize olduğunu düşünüyorum. Bazılarının ağızlarından çıkan mucize öykülerini hayranlıkla izleyenlere diyorum ki; gerçek mucize için şöyle bir etrafına bak. Ne kadar da çok olduğunu göreceksin. Bu sana zor geliyorsa kendine bak. Çünkü sen de bir mucizesin...

Varlığı sev ve saygı duy

Bilhassa canlı her varlığa karşı saygı duy ve sev. Sen nasıl ki bir mucize isen ve sayısız ihtimalin bir araya gelmesi sonucunda oluştu isen, aynı şey o canlılar için de geçerlidir.

Canlı varlıkların bu şansını yok edici davranışlardan mümkünse kaçın. O nedenle, bir canlıyı öldürmek için :

- Tabancanın tetiđini çekmeden önce,
  - Bombayı atmadan önce,
  - Bıçağını saplamadan önce,
  - Zehiri atmadan önce,
  - Ayađınla ezmeden önce,
  - ...
- Lütfen dur ve düşün...